A BÍRÓSÁG ÍTÉLETE (első tanács)

2021. június 10.*

„Előzetes döntéshozatal – Fogyasztóvédelem – 93/13/EGK irányelv – A fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételek – Devizában (svájci frank) nyilvántartott jelzálogkölcsön-szerződések – Elévülés – A 4. cikk (2) bekezdése – A szerződés elsődleges tárgya – A kölcsönfelvevőt árfolyamkockázatnak kitevő szerződési feltételek – Az érthetőség és az átláthatóság követelménye – Bizonyítási teher – A 3. cikk (1) bekezdése – Jelentős egyenlőtlenség – 5. cikk – A szerződési feltétel világos és érthető megfogalmazása – A tényleges érvényesülés elve”

A C-776/19–C-782/19. sz. egyesített ügyekben,

az EUMSZ 267. cikk alapján benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelmek tárgyában, amelyeket a tribunal de grande instance de Paris (párizsi általános hatáskörű elsőfokú bíróság, Franciaország) a Bírósághoz 2019. október 22-én érkezett, 2019. október 1-jei és 2-i határozataival terjesztett elő a

VB,

WA (C-776/19),

XZ,

YY (C-777/19),

ZX (C-778/19),

DY,

EX (C-781/19)

és

a **BNP Paribas Personal Finance SA**,

valamint

AV (C-779/19),

BW,

* Az eljárás nyelve: francia.

CX (C-780/19),

FA (C-782/19)

és

a **BNP Paribas Personal Finance SA**,

a **Procureur de la République**

között folyamatban lévő eljárásokban,

A BÍRÓSÁG (első tanács),

tagjai: J.-C. Bonichot tanácselnök, R. Silva de Lapuerta, a Bíróság elnökhelyettese, az első tanács bírájaként eljárva, C. Toader, M. Safjan és N. Jääskinen (előadó) bírák,

főtanácsnok: J. Kokott,

hivatalvezető: V. Giacobbo tanácsos,

tekintettel az írásbeli szakaszra és a 2020. október 28-i tárgyalásra,

figyelembe véve a következők által előterjesztett észrevételeket:

– VB, WA, DY és EX képviseletében C. Constantin-Vallet avocat,

– XZ, YY, ZX, AV, BW, CX és FA képviseletében A.-V. Benoit, C. Fabre és S. Szames avocats,

– a BNP Paribas Personal Finance SA képviseletében P. Metais és P. Spinosi avocats,

– a francia kormány képviseletében A.-L. Desjonquères, E. de Moustier és E. Toutain, meghatalmazotti minőségben,

– az Európai Bizottság képviseletében C. Valero, N. Ruiz García és M. Van Hoof, meghatalmazotti minőségben,

tekintettel a főtanácsnok meghallgatását követően hozott határozatra, miszerint az ügy elbírálására a főtanácsnok indítványa nélkül kerül sor,

meghozta a következő

Ítéletet

1 Az előzetes döntéshozatal iránti kérelmek a fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételekről szóló, 1993. április 5-i 93/13/EGK tanácsi irányelv (HL 1993. L 95., 29. o.; magyar nyelvű különkiadás 15. fejezet, 2. kötet, 288. o.) értelmezésére vonatkoznak.

2 E kérelmeket az egyrészt VB, WA, XZ, YY, ZX, DY és EX, másrészt pedig a BNP Paribas Personal Finance SA között, valamint az egyrészt AV, BW, CX és FA, másrészt pedig a BNP Paribas Personal Finance és a Procureur de la République (államügyész, Franciaország) között a devizában nyilvántartott jelzálogkölcsön-szerződésekben szereplő azon feltételek állítólagosan tisztességtelen jellege tárgyában folyamatban lévő jogviták keretében terjesztették elő, amelyek többek között előírják, hogy a számla pénzneme a svájci frank, a fizetés pénzneme pedig az euró, és amelyek következtében az árfolyamkockázatot a kölcsönfelvevő viseli.

Jogi háttér

Az uniós jog

3 A 93/13 irányelv tizenhatodik és huszonnegyedik preambulumbekezdése kimondja:

„mivel a szerződési feltételek tisztességtelen jellegének a rögzített általános ismérvek alapján történő megítélését, különösen a felhasználók közötti szolidaritást figyelembe vevő közszolgáltatási értékesítési és szolgáltatási tevékenységekben ki kell egészíteni a különféle érintett érdekeltségek átfogó kiértékelését biztosító eszközökkel; mivel ez a jóhiszeműség követelményét valósítja meg; mivel a jóhiszeműség megítélésében különös figyelmet fordítanak a szerződő felek alkupozíciójának erősségére, arra, hogy ösztönözték-e valamilyen módon a fogyasztót a feltétel elfogadására, és hogy az árut vagy szolgáltatást a fogyasztó külön megrendelésére bocsátották-e a fogyasztó rendelkezésére; mivel a jóhiszeműséggel kapcsolatosan támasztott elvárást az eladó vagy a szolgáltató kielégíti, ha a másik féllel szemben, akinek törvényes érdekeit szem előtt kell tartania, méltányosan és tisztességesen jár el;

[…]

mivel a tagállamok bíróságainak és közigazgatási szerveinek megfelelő és hatékony eszközökkel kell rendelkezniük ahhoz, hogy megszüntessék a fogyasztókkal kötött szerződésekben a tisztességtelen feltételek alkalmazását”.

4 Ezen irányelv 3. cikke a következőképpen rendelkezik:

„(1) Egyedileg meg nem tárgyalt szerződési feltétel abban az esetben tekintendő tisztességtelen feltételnek, ha a jóhiszeműség követelményével ellentétben a felek szerződésből eredő jogaiban és kötelezettségeiben jelentős egyenlőtlenséget idéz elő a fogyasztó kárára.

(2) Egy szerződési feltétel minden olyan esetben egyedileg meg nem tárgyalt feltételnek tekintendő, ha azt már előzetesen megfogalmazták, és ezért a fogyasztó nem tudta annak tartalmát befolyásolni, különösen az előzetesen kidolgozott szabványszerződések esetében.

[…]”

5 Az említett irányelv 4. cikke szerint:

„(1) A 7. cikk sérelme nélkül, egy szerződési feltétel tisztességtelen jellegét azon áruk vagy szolgáltatások természetének a figyelembevételével kell megítélni, amelyekre vonatkozóan a szerződést kötötték, és hivatkozással a szerződés megkötésének időpontjában az akkor fennálló összes körülményre, amely a szerződés megkötését kísérte, valamint a szerződés minden egyéb

feltételére vagy egy olyan másik szerződés feltételeire, amelytől e szerződés függ. [Helyesen: A 7. cikk sérelme nélkül valamely szerződési feltétel tisztességtelen voltát a szerződés tárgyát képező áruk vagy szolgáltatások természetének figyelembevételével kell megítélni, tekintettel – a szerződéskötés időpontjára vonatkoztatva – a szerződéskötést kísérő valamennyi körülményre, valamint e szerződés vagy más olyan szerződés összes többi feltételére, amelytől e szerződés függ.]

(2) A feltételek tisztességtelen jellegének megítélése nem vonatkozik sem a szerződés elsődleges tárgyának a meghatározására, sem pedig az ár vagy díjazás megfelelésére az ellenértékként szállított áruval vagy nyújtott szolgáltatással, amennyiben ezek a feltételek világosak és érthetőek. [Helyesen: A feltételek tisztességtelen jellegének megítélése nem vonatkozik sem a szerződés elsődleges tárgyának a meghatározására, sem pedig az árnak vagy díjazásnak az ellenértékként szállított árunak vagy nyújtott szolgáltatásnak való megfelelésére, amennyiben ezek a feltételek világosak és érthetőek.]”

6 Ugyanezen irányelv 5. cikke előírja:

„Olyan szerződések esetében, amelyekben a fogyasztónak ajánlott valamennyi feltétel vagy a feltételek némelyike írásban szerepel, ezeknek a feltételeknek világosnak [helyesen: feltételeknek mindig világosnak] és érthetőnek kell lenniük. Ha egy feltétel értelme kétséges, akkor a fogyasztó számára legkedvezőbb értelmezés az irányadó. […]”

7 A 93/13 irányelv 6. cikkének (1) bekezdése a következőképpen rendelkezik:

„A tagállamok előírják, hogy fogyasztókkal kötött szerződésekben az eladó vagy szolgáltató által alkalmazott tisztességtelen feltételek a saját nemzeti jogszabályok rendelkezései szerint nem jelentenek kötelezettséget a fogyasztóra nézve, és ha a szerződés a tisztességtelen feltételek kihagyásával is teljesíthető, a szerződés változatlan feltételekkel továbbra is köti a feleket.”

8 Ezen irányelv 7. cikkének (1) bekezdése kimondja:

„A tagállamok a fogyasztók és a szakmai versenytársak érdekében gondoskodnak arról, hogy megfelelő és hatékony eszközök álljanak rendelkezésre ahhoz, hogy megszüntessék az eladók vagy szolgáltatók fogyasztókkal kötött szerződéseiben a tisztességtelen feltételek alkalmazását.”

A francia jog

9 A code civil (polgári törvénykönyv) 2224. cikke a következőképpen rendelkezik:

„A kötelmi jogi vagy az ingó dologra vonatkozó dologi jogi igények attól a naptól számított öt év alatt évülnek el, amikor valamely jog jogosultja tudomást szerzett, vagy tudomást kellett volna szereznie az e jog gyakorlását lehetővé tevő tényekről.”

Az alapeljárások és az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések

10 2008-ban és 2009-ben VB, WA, XZ, YY, ZX, DY, EX, AV, BW, CX és FA (a továbbiakban: az alapeljárások felperesei) egyedileg aláírtak egy devizában nyilvántartott, „Helvet Immo” elnevezésű jelzálogkölcsön-szerződést a BNP Paribas Personal Finance-szal. E szerződéseket – amelyeket elsősorban közvetítők értékesítették – 48 000 és 426 000 svájci frank, azaz körülbelül 44 000 és 389 000 euró közötti különböző összegekben, 22 és 25 év közötti időtartamra kötötték ingatlanok vagy ingatlantársaságok részesedésének megvásárlása céljából.

11 Az előzetes döntéshozatalra utaló határozatokból kitűnik, hogy az említett szerződések olyan szerződési feltételeket tartalmaztak, amelyek szerint:

– az érintett hiteleket svájci frankban felvett kölcsönökből finanszírozzák, és e hiteleket egyszerre kezelik svájci frankban (a számla pénzneme) és euróban (a fizetés pénzneme);

– az árfolyamműveleteket illetően a szóban forgó kölcsönök jogcímén történő fizetéseket a svájci frankban történő visszafizetés érdekében csak euróban lehet teljesíteni;

– az alapügyekben szóban forgó kölcsönszerződések felsorolják a végrehajtandó árfolyamműveleteket, és a kölcsönfelvevő nemteljesítése esetén a hitelezőnek lehetősége van arra, hogy a svájci frankot egyoldalúan euróval váltsa fel;

– a törlesztés, mivel az az euró/svájci frank paritás alakulásától függ, lelassul, ha az árfolyamművelet az esedékességkor svájci frankban alacsonyabb összeget eredményez, és a tőkeösszeg esetlegesen még nem törlesztett része bekerül a tartozás negatív egyenlegébe. Ellenkező esetben a hitel visszafizetése felgyorsul;

– ha az euróban fizetendő törlesztőrészletek összegének fenntartása nem teszi lehetővé a számlán lévő tartozás teljes összegének megfizetését az – öt évvel meghosszabbított – eredeti hátralévő időtartam alatt, a törlesztőrészletek megemelkednek. Ha a meghosszabbítás ötödik évének végén még mindig tartozás áll fenn, a törlesztéseket folytatni kell a teljes összeg kiegyenlítéséig;

– az eredetileg megállapított rögzített kamatlábat egy előre meghatározott képlet alkalmazásával ötévente felül kell vizsgálni, és ez alkalommal a kölcsönfelvevő dönthet úgy, hogy a számla pénznemét euróra váltja, egy új, növelt rögzített kamatláb vagy változó kamatláb alkalmazását választva.

12 A C-776/19., C-778/19., C-779/19. és C-780/19. sz. ügyek alapeljárásainak felperesei esetében a kölcsönajánlathoz két olyan számszerűsített szimulációt is mellékeltek, amely az árfolyamváltozásnak a kölcsön összegére és időtartamára gyakorolt hatását szemléltette. Az első a 61. részlet esedékességétől kezdődően a kamatláb két százalékpontos emelkedésének vagy csökkenésének a törlesztőrészletek összegére, valamint a hitel futamidejére és teljes költségére kifejtett hatására vonatkozott. A második, amely „az Ön hitelének kezelése keretében végrehajtandó árfolyamműveletekkel kapcsolatos információk” címet viselte, ugyanezen elemek változásait szimulálta az euró svájci frankkal szembeni felértékelődése esetén (a C-776/19. sz. ügyben 1 euró/1,5896 svájci frank); a C-778/19. sz. ügyben 1 euró/1,57 svájci frank; a C-779/19. sz. ügyben 1 euró/1,59 svájci frank; a C-780/19. sz. ügyben 1 euró/1,66 svájci frank), illetve az euró leértékelődése esetén (a C-776/19. sz. ügyben 1 euró/1,4296 svájci frank; a C-778/19. sz. ügyben 1 euró/1,41 svájci frank; a C-779/19. sz. ügyben 1 euró/1,43 svájci frank; a C-780/19. sz. ügyben 1 euró/1,5 svájci frank).

13 A C-777/19., C-781/19. és C-782/19. sz. ügyek alapeljárásainak felperesei számára a hitelező semmilyen szimulációt nem szolgáltatott.

14 Az árfolyamoknak az alapügyekben szóban forgó szerződések megkötésének időpontját követően bekövetkezett kedvezőtlen alakulása miatt az alapeljárások felperesei nehézségekkel szembesültek az általuk felvett jelzálogkölcsön törlesztése során. Következésképpen 2015 és 2018 között e

felperesek mindegyike keresetet indított a BNP Paribas Personal Finance ellen a kérdést előterjesztő bíróság előtt, többek között a „Helvet Immo” szerződésekben előírt pénzügyi mechanizmust létrehozó szerződési feltételek tisztességtelen jellegére hivatkozva.

15 Ezenkívül egy bírósági vizsgálatot követően 2017. augusztus 29-én a BNP Paribas Personal Finance-t megtévesztő kereskedelmi gyakorlat miatt a tribunal correctionnel (büntetőbíróság, Franciaország) elé idézték. 2020. február 26-i ítéletével a tribunal de grande instance de Paris (párizsi általános hatáskörű elsőfokú bíróság, Franciaország) 13. sz. büntetőtanácsa e bankot megtévesztő kereskedelmi gyakorlat miatt elmarasztalta. Az alapeljárások felei által a Bíróság előtti tárgyaláson szolgáltatott információk szerint a BNP Paribas Personal Finance fellebbezést nyújtott be ezen ítélettel szemben, amely tehát nem jogerős.

16 A kérdést előterjesztő bíróság előtt az alapeljárások felperesei többek között a szóban forgó kölcsönszerződésekben előírt pénzügyi mechanizmust létrehozó szerződési feltételek tisztességtelen jellegére hivatkoznak. A BNP Paribas Personal Finance a maga részéről azzal érvel, hogy azon kérelmek, amelyekkel az alapeljárások felperesei az említett szerződési feltételek tisztességtelen jellegére hivatkoznak, elévültek, és mindenesetre megalapozatlanok.

17 Ami egyrészt az alapeljárások felperesei által előterjesztett kérelmek elévülésének kérdését illeti, a kérdést előterjesztő bíróság rámutat arra, hogy a francia polgári törvénykönyv 2224. cikke szerinti ötéves elévülési idő alkalmazása az említett kérelmek elévülésének megállapításához vezetne. E határidő a nemzeti ítélkezési gyakorlat szerint a kölcsönajánlat elfogadásának napján kezdődik.

18 Ebben az összefüggésben a kérdést előterjesztő bíróság arra keresi a választ, hogy összeegyeztethető-e a tényleges érvényesülés elvével a fogyasztók által a 93/13 irányelvből eredő jogaik érvényesítése érdekében benyújtott kérelmekkel szemben ilyen elévülési időre való hivatkozás. Álláspontja szerint, mivel előfordulhat, hogy az átváltási árfolyam a szerződés első évei alatt stabil marad, és e szerződés fennállása során csak később romlik, nem zárható ki, hogy a kölcsönfelvevők nem tudják érvényesíteni jogaikat.

19 Ami másrészt a szerződési feltételek tisztességtelen jellegének vizsgálatát illeti, a kérdést előterjesztő bíróság megjegyzi, hogy az alapügyekben szóban forgó kölcsönszerződések több, a devizaátváltási mechanizmus részét képező olyan feltételt tartalmaznak, amely az árfolyamkockázatot a kölcsönfelvevőre hárítja.

20 Ebben az összefüggésben e bíróság különösen arra keresi a választ, hogy mivel e szerződési feltételek az árfolyamkockázat kérdésével foglalkoznak, azokat úgy kell-e tekinteni, mint amelyek az alapügyekben szóban forgó kölcsönszerződések elsődleges tárgyának részét képezik, és amelyek e címen nem minősíthetők tisztességtelennek, amennyiben világosak és érthetőek. E tekintetben felmerül az a kérdés is, hogy milyen hatással van e szerződési feltételek minősítésére egy másik, az alapügyekben szóban forgó kölcsönszerződésekben foglalt olyan feltétel, amely lehetővé teszi, hogy a kölcsönfelvevő előre meghatározott időpontokban az euróra való átváltás mellett döntsön.

21 Ami valamely szerződési feltétel világos és érthető jellegének, valamint a felek e szerződésből eredő jogai és kötelezettségei tekintetében való jelentős egyenlőtlenség fennállásának értékelésére vonatkozó szempontokat illeti, a kérdést előterjesztő bíróság megjegyzi, hogy az alapeljárások felperesei tájékoztatást kaptak arról, hogy az euró és a svájci frank közötti paritás változása milyen hatással van az érintett kölcsön költségére. Az alapügyekben szóban forgó kölcsönszerződések azonban egyáltalán nem említik az árfolyamkockázatot.

22 A kérdést előterjesztő bíróság ezenkívül kifejti, hogy a nemzeti ítélkezési gyakorlatban az olyan szerződési feltételeket, mint amelyekről az alapügyekben szó van, világosnak és érthetőnek tekintették többek között azzal az indokkal, hogy a kölcsönfelvevők tájékoztatást kaptak az érintett kölcsönszerződés időtartama alatt megvalósításra kerülő árfolyamműveletekről, valamint arról, hogy az euró és a svájci frank közötti paritás változása milyen hatással van e szerződés időtartamára és a számlán lévő tartozás megfizetése érdekében teljesítendő törlesztőrészletekre.

23 Ennek keretében, mivel a szolgáltató a gazdasági változások és az árfolyamkockázat előrejelzéséhez megfelelőbb eszközökkel rendelkezik, mint a fogyasztó, a kérdést előterjesztő bíróság arra keresi a választ, hogy melyek azok az árfolyamkockázatra vonatkozó konkrét információk, amelyeket át kell adni egy olyan kölcsönfelvevőnek, aki nem ismeri azokat a gazdasági előrejelzéseket, amelyek hatással lehetnek a számla pénzneme és a fizetés pénzneme közötti paritás alakulására, valamint az ahhoz kapcsolódó kockázatokra. E tekintetben felmerül a szerződési feltétel világos és érthető jellegével kapcsolatos bizonyítási teher kérdése is, mivel az alapeljárásokban vitatják bizonyos információk közlését.

24 E körülmények között a tribunal de grande instance de Paris (párizsi általános hatáskörű elsőfokú bíróság) úgy határozott, hogy az eljárást felfüggeszti, és előzetes döntéshozatal céljából a következő kérdéseket terjeszti a Bíróság elé:

„1) Az alapügy[ekhez] hasonló ügy[ek] körülményei között a tényleges érvényesülés elvének fényében értelmezett [93/13] irányelvvel ellentétes-e az elévülési szabályok alkalmazása a következő esetekben: a) egy feltétel tisztességtelen jellegének megállapítása esetén, b) az esetleges visszatérítések esetében, c) amikor a fogyasztó a felperes, és d) amikor a fogyasztó az alperes, ideértve a viszontkeresetet is?

2) Az első kérdésre adandó részben vagy teljes egészében nemleges válasz esetén az alapügy[ekhez] hasonló ügy[ek] körülményei között a tényleges érvényesülés elvének fényében értelmezett [93/13] irányelvvel ellentétes-e az olyan nemzeti ítélkezési gyakorlat, amely az elévülés kezdő időpontjaként a hitelajánlat elfogadásának, nem pedig a komoly pénzügyi nehézségek felmerülésének időpontját határozza meg?

3) Az alapügy[ek]ben vizsgáltakhoz hasonló olyan kikötések, amelyek többek között akként rendelkeznek, hogy a svájci frank a kirovó pénznem, az euró pedig a lerovó pénznem, és amelyek hatására a kölcsönfelvevő viseli az árfolyamkockázatot, a szerződésnek a 93/13 irányelv 4. cikkének (2) [bekezdése] értelmében vett elsődleges tárgyához tartoznak-e, amennyiben nem vitatott az átváltási díjak összege, és vannak olyan kikötések, amelyek adott időpontokban lehetőséget biztosítanak a kölcsönfelvevő számára, hogy előre meghatározott képlet szerint éljen az euróra történő átváltás lehetőségével?

4) A[z uniós] jog tényleges érvényesülésének elve alapján értelmezett [93/13] irányelvvel ellentétes-e az olyan nemzeti ítélkezési gyakorlat, amely az alapügy[ek]ben vizsgáltakhoz hasonló egy vagy több feltételt azzal az indokkal nyilvánít az irányelv értelmében »világosnak és érthetőnek«, hogy:

– az előzetes hitelajánlat részletezi a kölcsön futamideje alatt megvalósításra kerülő árfolyamműveleteket, és pontosítja, hogy az euró/svájci frank átváltási árfolyamként az árfolyamműveletet meghatározó esemény időpontja előtt két munkanappal alkalmazandó, az Európai Központi Bank honlapján közzétett árfolyamot kell alkalmazni;

– az ajánlatban szerepel, hogy a kölcsönfelvevő a hitel működtetéséhez és törlesztéséhez szükséges, svájci frankról euróra és euróról svájci frankra történő átváltással kapcsolatos műveleteket elfogadja, és hogy a hitelező a hitel járulékos költségeinek megfizetése után az euróban meghatározott havi törlesztőrészletek egyenlegét átváltja svájci frankra;

– az ajánlat rámutat arra, hogy ha az árfolyamművelet az esedékességkor svájci frankban alacsonyabb törlesztési összeget eredményez, akkor a tőketörlesztés lelassul, és a tőkeösszeg esetlegesen még nem törlesztett része bekerül a tartozás svájci frankban meghatározott negatív egyenlegébe; arra, hogy a kölcsön tőkeösszegének törlesztése a havi törlesztések folyamán alkalmazott átváltási árfolyam változásaitól, emelkedésétől vagy csökkenésétől függően alakul, továbbá arra, hogy e változások a tőketörlesztés időtartamának meghosszabbításához vagy lerövidüléséhez vezethetnek, és adott esetben módosíthatják a törlesztéssel járó teljes terhet;

– az »euróban történő belső elszámolás« és a »svájci frankban történő belső elszámolás« című pontok részletezik az egyes elszámolásokban jóváírt, illetve terhelt egyes esedékes törlesztésekkor végrehajtott műveleteket, és a szerződés átlátható módon kifejti a külföldi pénznem átváltási mechanizmusának konkrét működését;

és annak ellenére, hogy az ajánlat nem tartalmaz többek között sem az »árfolyamkockázatra« – amelyet a kirovó pénznemben szerzett jövedelem hiányában a kölcsönfelvevő visel –, sem a »kamatkockázatra« vonatkozó kifejezett hivatkozást?

5) Abban az esetben, ha a negyedik kérdésre igenlő választ kell adni, [az uniós] jog tényleges érvényesülésének elve alapján értelmezett [93/13] irányelvvel ellentétes-e az olyan nemzeti ítélkezési gyakorlat, amely az alapügy[ek]ben vizsgáltakhoz hasonló egy vagy több olyan feltételt arra tekintettel nyilvánít az irányelv értelmében »világosnak és érthetőnek«, hogy egy eredetileg [22-25 éves] időtartamú szerződésben a negyedik kérdésben említett elemek kizárólag a lerovó pénznemnek a kirovó pénznemhez képest [5-6%-os] leértékelődésére vonatkozó szimulációval egészülnek ki, anélkül hogy a továbbiakban megjelenne a »kockázat« vagy a »nehézség« kifejezés?

6) Az eladót, illetve a szolgáltatót, vagy pedig a fogyasztót terheli-e valamely feltételnek a 93/13 irányelv értelmében vett »világos és érthető« jellegére vonatkozó – a szerződéskötés körülményeire is kiterjedő – bizonyítás?

7) Ha a feltétel világos és érthető jellegére vonatkozó bizonyítás az eladót vagy a szolgáltatót terheli, a 93/13 irányelvvel ellentétes-e az olyan nemzeti ítélkezési gyakorlat, amely az értékesítési módszerekkel kapcsolatos dokumentumok birtokában megállapítja, hogy a kölcsönfelvevők kötelezettsége annak bizonyítása egyrészt, hogy az e dokumentumokban foglalt információk nekik szóltak, másrészt, hogy a banktól kapták ezeket, vagy éppen ellenkezőleg, ezen irányelv megköveteli, hogy ezen elemek megalapozzák azon vélelmet, amely szerint az e dokumentumokban szereplő információkat – akár szóban – közölték a kölcsönfelvevőkkel, ezen egyszerű vélelem megdöntése pedig az eladó vagy a szolgáltató – aki az általa választott közvetítők által közölt információkért felel – feladata?

8) Tekintettel arra, hogy egyfelől az eladó vagy a szolgáltató a fogyasztóhoz képest megfelelőbb eszközökkel bír az árfolyamkockázat előrejelzéséhez, másfelől az eladó vagy szolgáltató korlátozott kockázatot visel, míg a fogyasztó nem, jelentős egyenlőtlenség fennállása körvonalazható-e az alapügy[ek]ben vizsgált[ak]hoz hasonló olyan szerződés[ek] esetében, amely[ek]ben mind a két fél visel árfolyamkockázatot?

25 A Bíróság elnöke 2019. november 19-i végzésével az eljárás írásbeli és szóbeli szakaszának lefolytatása céljából egyesítette a C-776/19–C-782/19. sz. ügyeket.

Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésekről

Az első és a második kérdésről

26 Első és második kérdésével, amelyeket célszerű együttesen megvizsgálni, az előterjesztő bíróság lényegében arra vár választ, hogy a tényleges érvényesülés elvére tekintettel értelmezett 93/13 irányelvet úgy kell-e értelmezni, hogy azzal ellentétes az olyan nemzeti szabályozás, amely a szolgáltató és a fogyasztó között létrejött szerződésben szereplő feltétel tisztességtelen jellegének megállapítása iránt vagy az ezen irányelv értelmében tisztességtelen szerződési feltételek alapján jogalap nélkül kifizetett összegek visszatérítése iránt e fogyasztó által előterjesztett kérelem benyújtását a kölcsönajánlat elfogadásának időpontjától számított ötéves elévülési időtől teszi függővé.

27 E tekintetben rá kell mutatni arra, hogy az állandó ítélkezési gyakorlat szerint az e területre vonatkozó különös uniós szabályozás hiányában a 93/13 irányelvben előírt fogyasztóvédelem végrehajtásának részletes szabályai a tagállamok eljárási autonómiájának elve alapján azok belső jogrendjébe tartoznak. E szabályok azonban nem lehetnek kedvezőtlenebbek, mint a hasonló belső jellegű esetekre vonatkozó szabályok (az egyenértékűség elve), és nem tehetik a gyakorlatban lehetetlenné vagy rendkívül nehézzé az uniós jogrend által biztosított jogok gyakorlását (a tényleges érvényesülés elve) (lásd ebben az értelemben: 2020. július 16-i Caixabank és Banco Bilbao Vizcaya Argentaria ítélet, C-224/19 és C-259/19, EU:C:2020:578, 83. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

28 A tényleges érvényesülés elvét illetően – a jelen ügyekben csupán ezen elv releváns – rá kell mutatni arra, hogy minden olyan esetben, amikor felmerül a kérdés, hogy valamely nemzeti eljárási rendelkezés lehetetlenné vagy rendkívül nehézzé teszi-e az uniós jog alkalmazását, meg kell vizsgálni, hogy milyen e rendelkezésnek az egész eljárásban betöltött helye, hogy hogyan zajlik az eljárás, és melyek a sajátosságai a különböző nemzeti fórumok előtt. Ebből a szempontból adott esetben azon elveket is figyelembe kell venni, amelyek a nemzeti bírósági rendszer alapjául szolgálnak, mint például a védelemhez való jog, a jogbiztonság elve, valamint az eljárás szabályos lefolytatásának elve (lásd különösen: 2020. július 16-i Caixabank és Banco Bilbao Vizcaya Argentaria ítélet, C-224/19 és C-259/19, EU:C:2020:578, 85. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

29 Ezenkívül a Bíróság kifejtette, hogy a tagállamok azon kötelezettsége, hogy biztosítsák a jogalanyok uniós jogból eredő jogainak tényleges érvényesülését, magában foglalja többek között a 93/13 irányelvből eredő jogok tekintetében az Európai Unió Alapjogi Chartájának 47. cikkében is rögzített hatékony bírói jogvédelem követelményét, amely többek között az ilyen jogokra

alapított keresetekre vonatkozó eljárási szabályok megállapítását illetően is érvényes (lásd ebben az értelemben: 2018. május 31-i Sziber ítélet, C-483/16, EU:C:2018:367, 49. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

30 Az alapügyekben szóban forgó elévülési idő jellemzőinek elemzését illetően a Bíróság kifejtette, hogy ezen elemzésnek az ilyen határidő tartamára és alkalmazásának részletszabályaira kell vonatkoznia, ideértve az e határidő megindulása tekintetében alkalmazott szabályt (lásd ebben az értelemben: 2020. július 9-i Raiffeisen Bank és BRD Groupe Société Générale ítélet, C-698/18 és C-699/18, EU:C:2020:537, 61. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

31 Először is, a fogyasztók által a 93/13 irányelvből eredő jogaik érvényesítése érdekében benyújtott kérelmekkel szemben valamely elévülési időre való hivatkozást illetően rá kell mutatni arra, hogy a Bíróság ítélkezési gyakorlata szerint a jogbiztonság érdekében meghatározott, észszerű jogvesztő keresetindítási határidők nem olyan jellegűek, hogy gyakorlatilag lehetetlenné vagy rendkívül nehézzé tennék az uniós jogrend által biztosított jogok gyakorlását, ha e határidők gyakorlati szempontból elegendők ahhoz, hogy lehetővé tegyék a fogyasztó számára a hatékony jogorvoslat előkészítését és benyújtását (lásd különösen: 2020. július 9-i Raiffeisen Bank és BRD Groupe Société Générale ítélet, C-698/18 és C-699/18, EU:C:2020:537, 62. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

32 A Bíróság ugyanis elismerte, hogy a fogyasztóvédelem nem abszolút jellegű, és hogy a jogbiztonság érdekében meghatározott, észszerű jogvesztő keresetindítási határidők összeegyeztethetők az uniós joggal (lásd különösen: 2020. július 9-i Raiffeisen Bank és BRD Groupe Société Générale ítélet, C-698/18 és C-699/18, EU:C:2020:537, 56. pont; 2020. július 16-i Caixabank és Banco Bilbao Vizcaya Argentaria ítélet, C-224/19 és C-259/19, EU:C:2020:578, 82. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

33 A Bíróság a 93/13 irányelv által a fogyasztóknak biztosított védelmet hangsúlyozva azonban kimondta, hogy ezen irányelvvel ellentétes az olyan belső szabályozás, amely megtiltja a nemzeti bíróságnak, hogy valamely jogvesztő határidő lejárta után megállapítsa az eladó vagy szolgáltató és a fogyasztó között létrejött szerződésben foglalt feltétel tisztességtelen jellegét (lásd ebben az értelemben: 2002. november 21-i Cofidis ítélet, C-473/00, EU:C:2002:705, 38. pont; 2020. július 9-i Raiffeisen Bank és BRD Groupe Société Générale ítélet, C-698/18 és C-699/18, EU:C:2020:537, 55. pont).

34 A jelen ügyekben az előzetes döntéshozatal iránti kérelem két különböző helyzetre vonatkozik, azaz egyrészt arra, amikor az eladó vagy szolgáltató és a fogyasztó között létrejött szerződésben szereplő valamely feltétel tisztességtelen jellegének megállapítása iránt e fogyasztó által benyújtott kérelemmel szemben hivatkoznak elévülési időre, másrészt pedig, amikor az említett fogyasztó által a 93/13 irányelv értelmében vett tisztességtelen feltételek alapján jogalap nélkül kifizetett összegek visszatérítése iránt benyújtott kérelemmel szemben hivatkoznak ilyen határidőre.

35 Egyrészt azon esetet illetően, amikor az eladó vagy szolgáltató és a fogyasztó között létrejött szerződésben szereplő valamely feltétel tisztességtelen jellegének megállapítása iránt e fogyasztó által benyújtott kérelemmel szemben hivatkoznak elévülési időre, elsősorban emlékeztetni kell arra, hogy a 93/13 irányelv 6. cikkének (1) bekezdése értelmében az eladó vagy szolgáltató és a fogyasztó között létrejött szerződésben szereplő tisztességtelen feltételek nem jelentenek kötelezettséget a fogyasztóra nézve.

36 Másodsorban, figyelembe véve a fogyasztók védelméhez fűződő közérdek jellegét és fontosságát, a 93/13 irányelv – amint a huszonnegyedik preambulumbekezdésével összefüggésben értelmezett 7. cikkének (1) bekezdéséből kitűnik – arra kötelezi a tagállamokat, hogy megfelelő és hatékony eszközöket biztosítsanak annak érdekében, hogy megszüntessék az eladók vagy szolgáltatók fogyasztókkal kötött szerződéseiben a tisztességtelen feltételek alkalmazását. Ehhez a nemzeti bíróságoknak mellőzniük kell a tisztességtelen szerződési feltételek alkalmazását annak érdekében, hogy azok ne váltsanak ki kötelező joghatásokat a fogyasztó vonatkozásában, kivéve ha ezt a fogyasztó ellenzi (lásd ebben az értelemben: 2020. július 9-i Raiffeisen Bank és BRD Groupe Société Générale ítélet, C-698/18 és C-699/18, EU:C:2020:537, 52. és 53. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

37 Harmadsorban az ítélkezési gyakorlatból kitűnik, hogy egy tisztességtelennek minősített szerződési feltételt főszabály szerint úgy kell tekinteni, mint amely nem is létezett, így az a fogyasztóra nézve nem fejthet ki joghatást. A Bíróság ebből arra következtetett, hogy egy ilyen kikötés tisztességtelen jellege bírósági megállapításának főszabály szerint azon jogi és ténybeli állapot helyreállítását kell eredményeznie, amelyben a fogyasztó az említett kikötés hiányában lett volna, így a nemzeti bíróság azon kötelezettsége, hogy mellőzze az olyan tisztességtelen szerződési feltétel alkalmazását, amely jogalap nélkül kifizetettnek bizonyuló összegek fizetésére kötelez, ezen összegek vonatkozásában főszabály szerint restitutív hatályú (lásd ebben az értelemben: 2016. december 21-i Gutiérrez Naranjo és társai ítélet, C-154/15, C-307/15 és C-308/15, EU:C:2016:980, 61. és 62. pont; 2020. július 9-i Raiffeisen Bank és BRD Groupe Société Générale ítélet, C-698/18 és C-699/18, EU:C:2020:537, 54. pont).

38 Ebből a szempontból meg kell állapítani, hogy különösen a fogyasztót a 93/13 irányelv alapján megillető jogok hatékony védelmének biztosítása érdekében a fogyasztónak képesnek kell lennie arra, hogy bármikor hivatkozzon valamely szerződési feltétel tisztességtelen jellegére, éspedig nem csupán védekezési jogalapként, hanem annak érdekében is, hogy a bíróságtól kérje valamely szerződési feltétel tisztességtelen jellegének megállapítását, így az eladó vagy szolgáltató és a fogyasztó között létrejött szerződésben szereplő valamely feltétel tisztességtelen jellegének megállapítása iránt a fogyasztó által benyújtott kérelem semmilyen elévülési időtől nem tehető függővé.

39 Másrészt azon esetet illetően, amikor a fogyasztó által a 93/13 irányelv értelmében vett tisztességtelen feltételek alapján jogalap nélkül kifizetett összegek visszatérítése iránt benyújtott kérelemmel szemben hivatkoznak elévülési időre, elegendő emlékeztetni arra, hogy a Bíróság már kimondta, hogy ezen irányelv 6. cikkének (1) bekezdésével és 7. cikkének (1) bekezdésével nem ellentétes az olyan nemzeti szabályozás, amely amellett, hogy az eladó vagy szolgáltató és a fogyasztó között létrejött szerződésben szereplő tisztességtelen feltétel semmisségének megállapítására irányuló kereset elévülhetetlenségét írja elő, az e megállapításhoz kapcsolódó restitutív joghatások érvényesítésére irányuló keresetet illetően elévülési időt ír elő, feltéve hogy az egyenértékűség és a tényleges érvényesülés elvét tiszteletben tartják (lásd ebben az értelemben: 2020. július 9-i Raiffeisen Bank és BRD Groupe Société Générale ítélet, C-698/18 és C-699/18, EU:C:2020:537, 58. pont; 2020. július 16-i Caixabank és Banco Bilbao Vizcaya Argentaria ítélet, C-224/19 és C-259/19, EU:C:2020:578, 84. pont).

40 Ennélfogva meg kell állapítani, hogy a fogyasztók által a 93/13 irányelvből eredő jogaik érvényesítése érdekében benyújtott, restitutív jellegű kérelmekkel szemben elévülési időre való hivatkozás önmagában nem ellentétes a tényleges érvényesülés elvével, amennyiben annak alkalmazása nem teszi gyakorlatilag lehetetlenné vagy rendkívül nehézzé az ezen irányelv által biztosított jogok gyakorlását.

41 Másodszor, ami a fogyasztó által a 93/13 irányelv értelmében vett tisztességtelen feltételek alapján jogalap nélkül kifizetett összegek visszatérítése iránt benyújtott kérelemre alkalmazandó elévülési idő tartamát illeti, rá kell mutatni arra, hogy a Bíróságnak már volt alkalma dönteni arról, hogy a tényleges érvényesülés elvével összeegyeztethető-e az alapügyekben szóban forgóhoz hasonló három-, illetve ötéves elévülési idő, amelyre egy szerződési feltétel tisztességtelen jellegének megállapításához kapcsolódó restitutív joghatások érvényesítése iránti keresetekkel szemben hivatkoztak. A Bíróság szerint e határidők, feltéve hogy előre meghatározottak és ismertek, főszabály szerint elegendőek ahhoz, hogy lehetővé tegyék az érintett fogyasztó számára a hatékony jogorvoslat előkészítését és benyújtását. Így a három–öt éves időtartam önmagában nem összeegyeztethetetlen a tényleges érvényesülés elvével (lásd ebben az értelemben: 2020. július 9-i Raiffeisen Bank és BRD Groupe Société Générale ítélet, C-698/18 és C-699/18, EU:C:2020:537, 62. és 64. pont; 2020. július 16-i Caixabank és Banco Bilbao Vizcaya Argentaria ítélet, C-224/19 és C-259/19, EU:C:2020:578, 87. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

42 Következésképpen meg kell állapítani, hogy amennyiben valamely ötéves elévülési idő, mint amelyről az alapügyekben is szó van, előzetesen megállapított és ismert, és amelyre a fogyasztó által a 93/13 irányelv értelmében vett tisztességtelen feltételek alapján jogalap nélkül kifizetett összegek visszatérítése iránt benyújtott kérelemmel szemben hivatkoznak, nem tűnik olyan jellegűnek, amely gyakorlatilag lehetetlenné vagy rendkívül nehézzé tenné a 93/13 irányelv által biztosított jogok gyakorlását. Egy ilyen időtartamú határidő ugyanis főszabály szerint gyakorlati szempontból elegendő ahhoz, hogy lehetővé tegye a fogyasztó számára a hatékony jogorvoslat előkészítését és benyújtását annak érdekében, hogy érvényesítse az ezen irányelv alapján őt megillető jogokat, mégpedig valamely szerződési feltétel tisztességtelen jellegére alapított, restitutív jellegű kérelmek formájában.

43 Harmadszor azonban, ami az alapügyekben szóban forgó elévülési idő kezdetét illeti, fennáll annak a nem elhanyagolható kockázata, hogy a fogyasztó e határidőn belül nem tud a 93/13 irányelv által számára biztosított jogokra hivatkozni (lásd ebben az értelemben: 2020. március 5-i OPR-Finance ítélet, C-679/18, EU:C:2020:167, 22. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

44 A kérdést előterjesztő bíróság által szolgáltatott információkból ugyanis kitűnik, hogy a polgári törvénykönyv 2224. cikkében előírt ötéves elévülési idő a francia bíróságok ítélkezési gyakorlata szerint a szóban forgó kölcsönajánlat elfogadásának napján kezdődik.

45 E tekintetben figyelembe kell venni azt, hogy a fogyasztó az eladóhoz vagy szolgáltatóhoz képest hátrányos helyzetben van mind tárgyalási lehetőségei, mind pedig tájékozottsági szintje tekintetében, amely helyzet következtében a fogyasztó anélkül fogadja el az eladó vagy szolgáltató által előzetesen meghatározott feltételeket, hogy befolyásolni tudná azok tartalmát (lásd ebben az értelemben: 2020. július 9-i Raiffeisen Bank és BRD Groupe Société Générale ítélet, C-698/18 és C-699/18, EU:C:2020:537, 66. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat). Hasonlóképpen emlékeztetni kell arra, hogy lehetséges, hogy a fogyasztó nincs tudatában a jelzálogkölcsön-szerződésben szereplő feltétel tisztességtelen jellegének, vagy nem észleli a 93/13 irányelvből eredő jogainak terjedelmét (lásd ebben az értelemben: 2020. július 16-i Caixabank és Banco Bilbao Vizcaya Argentaria ítélet, C-224/19 és C-259/19, EU:C:2020:578, 90. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

46 Rá kell mutatni arra, hogy az elévülési idő csak akkor egyeztethető össze a tényleges érvényesülés elvével, ha a fogyasztónak lehetősége volt jogai megismerésére azt megelőzően, hogy e határidő elkezdődött vagy lejárt volna (lásd ebben az értelemben: 2009. október 6-i Asturcom Telecomunicaciones ítélet, C-40/08, EU:C:2009:615, 45. pont; 2020. július 9-i Raiffeisen Bank és BRD Groupe Société Générale ítélet, C-698/18 és C-699/18, EU:C:2020:537, 67. pont; 2020. július 16-i Caixabank és Banco Bilbao Vizcaya Argentaria ítélet, C-224/19 és C-259/19, EU:C:2020:578, 91. pont).

47 Márpedig a fogyasztó által a 93/13 irányelv értelmében vett tisztességtelen feltételek alapján jogalap nélkül kifizetett összegek visszatérítése iránt benyújtott kérelemmel szemben az alapügyekben szóban forgóhoz hasonló ötéves elévülési időre való hivatkozás, amely határidő a kölcsönajánlat elfogadásának napján kezdődik, nem biztosít hatékony védelmet az említett fogyasztó számára, mivel fennáll a veszélye annak, hogy e határidő már azelőtt lejár, hogy a fogyasztó tudomást szerezhetett volna a szóban forgó szerződésben foglalt feltétel tisztességtelen jellegéről. Az ilyen határidő rendkívül nehézzé teszi a 93/13 irányelv alapján e fogyasztót megillető jogok gyakorlását, és ennélfogva figyelmen kívül hagyja a tényleges érvényesülés elvét (lásd analógia útján: 2020. július 9-i Raiffeisen Bank és BRD Groupe Société Générale ítélet, C-698/18 és C-699/18, EU:C:2020:537, 67. és 75. pont; 2020. július 16-i Caixabank és Banco Bilbao Vizcaya Argentaria ítélet, C-224/19 és C-259/19, EU:C:2020:578, 91. pont).

48 A fentiekre tekintettel az első és a második kérdésre azt a választ kell adni, hogy a 93/13 irányelv 6. cikkének (1) bekezdését és 7. cikkének (1) bekezdését a tényleges érvényesülés elvére tekintettel úgy kell értelmezni, hogy azokkal ellentétes az olyan nemzeti szabályozás, amely a fogyasztó által benyújtott kérelmet ahhoz köti, hogy:

– az eladó vagy szolgáltató és e fogyasztó között létrejött szerződésben szereplő feltétel tisztességtelen jellegének megállapítása iránti kérelmet elévülési időn belül nyújtsák be;

– az ilyen tisztességtelen feltételek alapján jogalap nélkül kifizetett összegek visszatérítése iránti kérelmet ötéves elévülési időn belül nyújtsák be, amennyiben e határidő a kölcsönajánlat elfogadásának napján kezdődik, így lehetséges, hogy a fogyasztó ebben az időpontban nem volt tudatában az ezen irányelvből eredő összes jogának.

A harmadik kérdésről

49 Harmadik kérdésével az előterjesztő bíróság lényegében arra vár választ, hogy a 93/13 irányelv 4. cikkének (2) bekezdését úgy kell-e értelmezni, hogy a „szerződés elsődleges tárgyának” e rendelkezés értelmében vett fogalma kiterjed a kölcsönszerződés azon feltételeire, amelyek előírják, hogy a számla pénzneme a deviza, a fizetés pénzneme pedig az euró, és amelyek következtében az árfolyamkockázatot a kölcsönfelvevő viseli.

50 A 93/13 irányelv 4. cikkének (2) bekezdése szerint a szerződési feltételek tisztességtelen jellegének megítélése nem vonatkozik sem e szerződés elsődleges tárgyának a meghatározására, sem pedig az árnak vagy díjazásnak az ellenértékként szállított árunak vagy nyújtott szolgáltatásnak való megfelelésére, amennyiben ezek a feltételek világosak és érthetőek. A bíróság tehát csak akkor vizsgálhatja a szerződés elsődleges tárgyának meghatározására vonatkozó feltétel tisztességtelen jellegét, ha e szerződési feltétel nem világos és érthető.

51 E tekintetben a Bíróság kimondta, hogy mivel a 93/13 irányelv 4. cikkének (2) bekezdése kivételt biztosít a tisztességtelen feltételek tartalmi vizsgálatának azon mechanizmusa alól, amelyet az ezen irányelv által bevezetett fogyasztóvédelmi rendszer előír, e rendelkezést szigorúan kell értelmezni (2017. szeptember 20-i Andriciuc és társai ítélet, C-186/16, EU:C:2017:703, 34. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

52 Azon szerződési feltételek csoportját illetően, amelyek a „szerződés elsődleges tárgyának” a 93/13 irányelv 4. cikkének (2) bekezdése értelmében vett fogalma alá tartoznak, a Bíróság kimondta továbbá, hogy e feltételeket úgy kell érteni, mint amelyek e szerződés alapvető szolgáltatásait állapítják meg, és amelyek – ilyenekként – a szerződést jellemzik. Ezzel szemben azok a feltételek, amelyek magának a szerződéses jogviszonynak a lényegét meghatározó feltételekhez képest járulékos jelleggel rendelkeznek, nem tartozhatnak az említett fogalomba (2019. október 3-i Kiss és CIB Bank ítélet, C-621/17, EU:C:2019:820, 32. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

53 A kérdést előterjesztő bíróságnak kell megítélnie az alapügyekben szóban forgó kölcsönszerződések természetére, általános rendszerére és kikötéseire, valamint azon jogi és ténybeli összefüggésekre tekintettel, amelyekbe e szerződések illeszkednek, hogy a harmadik kérdés által érintett feltételek az adós azon szolgáltatása lényeges elemének minősülnek-e, amely abban áll, hogy a hitelező által a rendelkezésére bocsátott összeget visszafizesse (lásd ebben az értelemben: 2019. október 3-i Kiss és CIB Bank ítélet, C-621/17, EU:C:2019:820, 33. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

54 Ugyanakkor a Bíróság feladata, hogy a 93/13 irányelv 4. cikkének (2) bekezdéséből levezesse az e vizsgálat során alkalmazandó szempontokat (lásd ebben az értelemben: 2017. szeptember 20-i Andriciuc és társai ítélet, C-186/16, EU:C:2017:703, 33. pont).

55 E tekintetben a devizában nyilvántartott és hazai pénznemben törlesztendő kölcsönszerződéseket illetően a Bíróság kifejtette, hogy az árnak vagy díjazásnak az ellenértékként szállított árunak vagy nyújtott szolgáltatásnak való megfelelésére vonatkozó feltételek tisztességtelen jellege értékelésének kizárása nem alkalmazható az olyan feltételekre, amelyek a törlesztőrészletek kiszámítása céljából a kölcsönszerződésben meghatározott külföldi pénznem átváltási árfolyamának meghatározására korlátozódnak, anélkül azonban, hogy bármilyen átváltási szolgáltatást nyújtana a hitelező az említett számítás során, és ennélfogva e feltételek nem tartalmaznak semmilyen „díjazást”, amelynek a hitelező által nyújtott szolgáltatás ellenszolgáltatásaként való megfelelése a tisztességtelen jellege tekintetében nem értékelhető a 93/13 irányelv 4. cikkének (2) bekezdése értelmében (2014. április 30-i Kásler és Káslerné Rábai ítélet, C-26/13, EU:C:2014:282, 58. pont).

56 A Bíróság ugyanakkor azt is kifejtette, anélkül azonban, hogy e megállapítást kizárólag a külföldi pénznemben nyilvántartott és ugyanezen pénznemben visszafizetendő kölcsönszerződésekre korlátozta volna, hogy a szerződésnek az árfolyamkockázatra vonatkozó feltételei e szerződés elsődleges tárgyát határozzák meg (lásd különösen: 2018. szeptember 20-i OTP Bank és OTP Faktoring ítélet, C-51/17, EU:C:2018:750, 68. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat; 2019. március 14-i Dunai ítélet, C-118/17, EU:C:2019:207, 48. pont).

57 E tekintetben meg kell jegyezni, hogy a hitelező a hitelszerződéssel arra vállal alapvetően kötelezettséget, hogy bizonyos pénzösszeget bocsát a hitelfelvevő rendelkezésére, míg az utóbbi a maga részéről alapvetően azt a kötelezettséget vállalja, hogy általában kamatokkal növelten, előre meghatározott részletekben visszafizeti ezt a pénzösszeget. Egy ilyen szerződés alapvető

szolgáltatásai tehát egy pénzösszeghez kapcsolódnak, amelyet a folyósítás és a visszafizetés pénznemének a hitelszerződésben történő rögzítésével kell meghatározni. Ennélfogva a hitel meghatározott pénznemben történő visszafizetésének kötelezettsége főszabály szerint az adós kötelezettségének természetével függ össze, nem pedig a fizetés módját érintő járulékos elemre vonatkozik, ezért a hitelszerződés lényeges elemének minősül (2017. szeptember 20-i Andriciuc és társai ítélet, C-186/16, EU:C:2017:703, 38. pont).

58 A kérdést előterjesztő bíróság feladata tehát, hogy a jelen ítélet 55–57. pontjában kifejtett szempontokat figyelembe véve értékelje, hogy az alapügyekben szóban forgó szerződések azon feltételei, amelyek előírják, hogy a számla pénzneme a deviza, a fizetés pénzneme pedig az euró, és amelyek következtében az árfolyamkockázatot a kölcsönfelvevő viseli, maga az adós azon kötelezettségének természetéhez kapcsolódnak-e, hogy a hitelező által rendelkezésére bocsátott összeget visszafizesse, éspedig függetlenül attól a kérdéstől, hogy a fogyasztó az átváltási költségeket is vitatja-e.

59 Egyébiránt ki kell fejteni, hogy egy külföldi pénznemben nyilvántartott kölcsönszerződésben egy olyan másik szerződési feltétel léte, amely lehetővé teszi, hogy a kölcsönfelvevő előre meghatározott időpontokban az euróra való átváltás mellett döntsön, nem jelentheti azt, hogy az árfolyamkockázatra vonatkozó szerződési feltételek emiatt járulékos jelleget öltenének. Az a tény ugyanis, hogy a feleknek lehetőségük van arra, hogy bizonyos esedékességi időpontokban módosítsák a szerződés valamely lényeges feltételeit, lehetővé teszi a kölcsönfelvevő számára, hogy a kölcsönszerződésének feltételeit *ex nunc* hatállyal módosítsa, anélkül hogy e lehetőség fennállása közvetlen hatással lenne a szóban forgó szerződésre jellemző alapvető szolgáltatás értékelésére.

60 A fenti megfontolások összességére tekintettel a harmadik kérdésre azt a választ kell adni, hogy a 93/13 irányelv 4. cikkének (2) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy a kölcsönszerződés azon feltételei, amelyek előírják, hogy a számla pénzneme a deviza, a fizetés pénzneme pedig az euró, és amelyek következtében az árfolyamkockázatot a kölcsönfelvevő viseli, e rendelkezés hatálya alá tartoznak abban az esetben, ha e feltételek valamely, az említett szerződést jellemző lényeges elemet rögzítenek.

A negyedik és az ötödik kérdésről

61 Negyedik és ötödik kérdésével, amelyeket együttesen kell megvizsgálni, az előterjesztő bíróság lényegében arra vár választ, hogy a 93/13 irányelv 4. cikkének (2) bekezdését úgy kell-e értelmezni, hogy a devizában nyilvántartott kölcsönszerződés keretében az e szerződésben foglalt azon feltételek átláthatóságának követelménye, amelyek előírják, hogy a számla pénzneme a deviza, a fizetés pénzneme pedig az euró, és amelyek következtében az árfolyamkockázatot a kölcsönfelvevő viseli, teljesül, amennyiben a szolgáltató információkat nyújtott a fogyasztónak azzal kapcsolatban, hogy az euró azon devizával szembeni esetleges erősödése vagy leértékelődése, amelyben a kölcsönt nyilvántartják, milyen hatással jár e fogyasztó pénzügyi kötelezettségeire.

62 Az átláthatóság követelményére vonatkozó állandó ítélkezési gyakorlat szerint a fogyasztó számára alapvető jelentőséggel bír, hogy a szerződéskötést megelőzően tájékoztatást kapjon a szerződési feltételekről és a szerződéskötés következményeiről. Többek között ezen információk alapján dönti el a fogyasztó, hogy az eladóval vagy szolgáltatóval – az általuk előzetesen

meghatározott feltételeket elfogadva – szerződéses kapcsolatba lép-e (2020. március 3-i Gómez del Moral Guasch ítélet, C-125/18, EU:C:2020:138, 49. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

63 Ebből következik, hogy a szerződési feltételek átláthatóságának a 93/13 irányelv 4. cikkének (2) bekezdéséből és 5. cikkéből eredő követelménye nem korlátozható kizárólag a feltételek alaki és nyelvtani szempontból érthető jellegére. Mivel az ezen irányelv által létrehozott védelmi rendszer azon az elven alapul, hogy a fogyasztó az eladóhoz vagy szolgáltatóhoz képest hátrányos helyzetben van többek között a tájékozottsági szintje tekintetében, a szerződési feltételek világos és érthető megfogalmazásának, következésképpen az átláthatóságnak az említett irányelvben előírt e követelményét kiterjesztő módon kell értelmezni (2020. március 3-i Gómez del Moral Guasch ítélet, C-125/18, EU:C:2020:138, 50. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

64 Következésképpen az említett követelményt úgy kell értelmezni, hogy az nemcsak azt írja elő, hogy az érintett szerződési feltétel alaki és nyelvtani szempontból érthető legyen a fogyasztó számára, hanem azt is lehetővé kell tennie, hogy a szokásosan tájékozott, észszerűen figyelmes és körültekintő, átlagos fogyasztó megértse e szerződési feltétel konkrét működését, és így pontos és érthető kritériumok alapján felmérje az ilyen feltételnek a pénzügyi kötelezettségeire gyakorolt, potenciálisan jelentős gazdasági következményeit (2020. március 3-i Gómez del Moral Guasch ítélet, C-125/18, EU:C:2020:138, 51. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

65 Mindez megköveteli többek között azt, hogy a szerződés átláthatóan tüntesse fel azon mechanizmus konkrét működését, amelyre az érintett szerződési feltétel utal, valamint adott esetben az e mechanizmus és a többi feltételben előírt mechanizmus közötti viszonyt, oly módon, hogy e fogyasztó pontos és érthető szempontok alapján felmérhesse a számára ebből eredő gazdasági következményeket (lásd ebben az értelemben: 2021. január 27-i Dexia Nederland ítélet, C-229/19 és C-289/19, EU:C:2021:68, 50. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

66 Azt a kérdést, hogy az átláthatóság követelményét a jelen ügyekben tiszteletben tartották-e, a kérdést előterjesztő bíróságnak az összes releváns ténybeli elemre tekintettel kell megvizsgálnia, amelyek között szerepel az alapügyekben szóban forgó kölcsönszerződések megkötése keretében nem csupán maga a hitelező, hanem bármely más, az érintett kölcsönök értékesítésében részt vevő, e hitelező nevében eljáró személy által közzétett reklám és tájékoztatás is.

67 Konkrétabban, a nemzeti bíróságnak a kölcsönszerződés megkötését övező körülmények összességének figyelembevételekor meg kell vizsgálnia, hogy a szóban forgó ügyben tájékoztatták-e a fogyasztót a kötelezettségvállalásának terjedelmét esetlegesen befolyásoló valamennyi olyan tényezőről, amely révén felmérheti különösen az általa felvett kölcsön teljes költségét. E vizsgálat során meghatározó szerepe van egyrészt annak, hogy e szerződés feltételei világosan és érthetően vannak-e megfogalmazva ahhoz, hogy azok a jelen ítélet 64. pontjában leírt átlagos fogyasztó számára lehetővé teszik az ilyen költség felmérését, másrészt annak a körülménynek, hogy a hitelszerződés nem tesz említést az e szerződés tárgyát képező áruk vagy szolgáltatások jellegénél fogva elengedhetetlennek tekintett információkról (lásd ebben az értelemben: 2020. március 3-i Gómez del Moral Guasch ítélet, C-125/18, EU:C:2020:138, 52. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

68 A jelen ügyekben a kérdést előterjesztő bíróság rámutat arra, hogy az alapeljárások felperesei a kölcsönszerződéseik megkötése előtt tájékoztatást kaptak arról, hogy az euró és a svájci frank közötti paritás változása milyen hatással van a szerződés időtartamára és a számlán lévő tartozás megfizetése érdekében teljesítendő törlesztőrészletekre. Az árfolyamkockázatot azonban egyáltalán nem említették meg.

69 Ami a devizában nyilvántartott olyan kölcsönszerződéseket illeti, mint amelyekről az alapügyekben is szó van, először is meg kell állapítani, hogy az említett értékelés szempontjából releváns a szolgáltató által adott minden olyan tájékoztatás, amely arra irányul, hogy felvilágosítást nyújtson a fogyasztónak az árfolyammechanizmus működéséről és az ahhoz kapcsolódó kockázatról. Különös jelentőséggel bíró tényezőnek minősül a kölcsönfelvevőnél abban az esetben felmerülő kockázatokra vonatkozó részletes felvilágosítás, ha a lakóhelye szerinti tagállam törvényes fizetőeszköze jelentősen leértékelődik, és a külföldi kamatláb emelkedik.

70 E tekintetben, amint azt az Európai Rendszerkockázati Testület a devizahitelezésről szóló, 2011. szeptember 21-i ERKT/2011/1. sz. ajánlásában (HL 2011. C 342., 1. o.) hangsúlyozta, a pénzügyi intézményeknek elegendő tájékoztatást kell nyújtaniuk a kölcsönfelvevők számára ahhoz, hogy ez utóbbiak tájékozott és megalapozott döntéseket hozhassanak, és e tájékoztatásnak ki kell terjednie legalább a kölcsönfelvevő lakóhelye szerinti tagállam törvényes fizetőeszköze súlyos leértékelődésének és a külföldi kamatláb emelkedésének a törlesztőrészletekre gyakorolt hatására (A. ajánlás – A kölcsönfelvevők kockázattudatossága, 1. pont) (2018. szeptember 20-i OTP Bank és OTP Faktoring ítélet, C-51/17, EU:C:2018:750, 74. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

71 A Bíróság rámutatott különösen arra, hogy a kölcsönfelvevőnek világos tájékoztatást kell kapnia arról, hogy a devizaalapú kölcsönszerződés aláírásával árfolyamkockázatot vállal, amely gazdaságilag nehezen viselhetővé válhat, amennyiben az a pénznem, amelyben jövedelmét kapja, leértékelődik. Továbbá a szolgáltatónak fel kell hívnia a figyelmet a lehetséges árfolyamváltozásokra és az ilyen szerződés megkötésével járó kockázatokra (lásd ebben az értelemben: 2018. szeptember 20-i OTP Bank és OTP Faktoring ítélet, C-51/17, EU:C:2018:750, 75. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

72 Ebből következik, hogy az átláthatóság követelményének tiszteletben tartása érdekében a szolgáltató által nyújtott tájékoztatásnak lehetővé kell tennie a szokásosan tájékozott, észszerűen figyelmes és körültekintő, átlagos fogyasztó számára nem csupán annak megértését, hogy az árfolyamváltozástól függően a számla pénzneme és a fizetés pénzneme közötti paritás változása kedvezőtlen következményekkel járhat a pénzügyi kötelezettségei tekintetében, hanem azt is, hogy a devizában nyilvántartott kölcsön felvétele keretében megértse azt a tényleges kockázatot is, amelynek a szerződés teljes időtartama alatt kiteszi magát abban az esetben, ha az a pénznem, amelyben jövedelmét kapja, a számla pénzneméhez képest jelentősen leértékelődik.

73 Ennek keretében le kell szögezni, hogy az alapügyekben szóban forgó kölcsönajánlatok némelyikében szereplőkhöz hasonló számszerűsített szimulációk hasznos információnak minősülhetnek, ha kellő mennyiségű és pontos adatokon alapulnak, továbbá objektív értékeléseket tartalmaznak, amelyeket világosan és érthetően közöltek a fogyasztóval. Az ilyen szimulációk csak e körülmények között tehetik lehetővé a szolgáltató számára, hogy felhívja e fogyasztó figyelmét a szóban forgó szerződési feltételek esetlegesen jelentős negatív gazdasági következményeinek kockázatára. Márpedig, amint bármely más, a fogyasztó kötelezettségvállalásának terjedelmére vonatkozó, a szolgáltató által közölt információnak, a számszerűsített szimulációknak is hozzá

kell járulniuk ahhoz, hogy e fogyasztó megértse a lehetséges árfolyamváltozásokhoz kapcsolódó, hosszú távú kockázat, és így a devizában nyilvántartott kölcsönszerződés megkötésével járó kockázatok valódi mértékét.

74 Így egy devizaalapú kölcsönszerződés keretében, amely a fogyasztót árfolyamkockázatnak teszi ki, nem felel meg az átláthatóság követelményének az, ha az e fogyasztóval közölt információk – még ha jelentős mennyiségűek is – azon a feltételezésen alapulnak, hogy a számla pénzneme és a fizetés pénzneme közötti paritás e szerződés teljes időtartama alatt stabil marad. Ez különösen akkor van így, ha a szolgáltató nem tájékoztatta a fogyasztót az árfolyamváltozásra esetlegesen kiható gazdasági háttérről, így a fogyasztó számára nem tették lehetővé, hogy konkrétan megértse azt, hogy a devizában nyilvántartott kölcsön felvétele esetlegesen súlyos következményekkel járhat a pénzügyi helyzetére.

75 Másodszor, a jelen ítélet 67. pontjában említett értékelés szempontjából releváns elemek között szerepel a pénzügyi intézmény által a szerződéskötést megelőző és szerződéses dokumentumokban használt nyelvezet is. Közelebbről az a körülmény, hogy e dokumentumokban nem szerepel a kölcsönfelvevőt kifejezetten arról tájékoztató szöveg vagy magyarázat, hogy a devizában nyilvántartott kölcsönszerződés különös kockázatokkal jár, megerősítheti, hogy az átláthatóság követelménye, amint az többek között a 93/13 irányelv 4. cikkének (2) bekezdéséből ered, nem teljesül.

76 Harmadszor és végezetül, a jelen ítélet 15. pontjában említett ténybeli körülményekre tekintettel emlékeztetni kell arra, hogy valamely kereskedelmi gyakorlat tisztességtelen jellegének megállapítása, amely jelleg a Bíróság előtti tárgyaláson az alapeljárás felei között vita tárgyát képezte, más egyéb tényezők mellett szintén olyan tényezőnek minősülhet, amelyre a nemzeti bíróság az eladó vagy szolgáltató és a fogyasztó között létrejött szerződésben szereplő feltételek tisztességtelen jellegére vonatkozó értékelését alapíthatja (lásd ebben az értelemben: 2012. március 15-i Pereničová és Perenič ítélet, C-453/10, EU:C:2012:144, 43. pont).

77 Ugyanakkor e körülmény önmagában nem bizonyíthatja automatikusan, hogy a 93/13 irányelv 4. cikkének (2) bekezdéséből eredő átláthatósági követelmény nem teljesül, mivel e kérdést az adott ügy összes sajátos körülménye alapján kell megvizsgálni (lásd ebben az értelemben: 2012. március 15-i Pereničová és Perenič ítélet, C-453/10, EU:C:2012:144, 44. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

78 A fenti megfontolásokra tekintettel a negyedik és az ötödik kérdésre azt a választ kell adni, hogy a 93/13 irányelv 4. cikkének (2) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy a devizában nyilvántartott kölcsönszerződés keretében az e szerződésben foglalt azon feltételek átláthatóságának követelménye, amelyek előírják, hogy a számla pénzneme a deviza, a fizetés pénzneme pedig az euró, és amelyek következtében az árfolyamkockázatot a kölcsönfelvevő viseli, teljesül, amennyiben a szolgáltató olyan kellő és pontos tájékoztatást nyújtott a fogyasztónak, amely lehetővé teszi a szokásosan tájékozott, észszerűen figyelmes és körültekintő, átlagos fogyasztó számára, hogy megértse a szóban forgó pénzügyi mechanizmus konkrét működését, és így felmérje az ilyen szerződési feltételek által ugyanezen szerződés teljes időtartama alatt a pénzügyi kötelezettségeire gyakorolt, esetlegesen jelentős negatív gazdasági következmények kockázatát.

A hatodik és a hetedik kérdésről

79 Együttesen vizsgálandó hatodik és hetedik kérdésével az előterjesztő bíróság lényegében arra vár választ, hogy a 93/13 irányelvet úgy kell-e értelmezni, hogy azzal ellentétes, ha a valamely szerződési feltétel ezen irányelv 4. cikkének (2) bekezdése értelmében vett világos és érthető jellegével kapcsolatos bizonyítási teher a fogyasztóra hárul, és ez a helyzet áll-e fenn a hitelező vagy bármely más, a szóban forgó kölcsönök értékesítésében részt vevő, e hitelező nevében eljáró személy által alkalmazott értékesítési módszerekkel kapcsolatos dokumentumokban foglalt információk átadása esetén is.

80 E tekintetben meg kell állapítani, hogy a 93/13 irányelv a valamely szerződési feltétel ezen irányelv 4. cikkének (2) bekezdése értelmében vett világos és érthető jellegével kapcsolatos bizonyítási teherre vonatkozóan nem tartalmaz semmilyen rendelkezést.

81 Ennélfogva, amint az a jelen ítélet 27. pontjában hivatkozott ítélkezési gyakorlatból kitűnik, a 93/13 irányelvben előírt fogyasztóvédelem végrehajtásának ilyen részletes szabályai a tagállamok eljárási autonómiájának elve alapján azok belső jogrendjébe tartoznak, azzal, hogy e szabályok nem lehetnek kedvezőtlenebbek, mint a hasonló belső jellegű esetekre vonatkozó szabályok (az egyenértékűség elve), és nem tehetik gyakorlatilag lehetetlenné vagy rendkívül nehézzé az uniós jogrend által biztosított jogok gyakorlását (a tényleges érvényesülés elve).

82 E tekintetben rá kell mutatni arra, hogy a 93/13 irányelv célja többek között a fogyasztó védelme annak érdekében, hogy kiegyensúlyozza a szerződéses jogviszonyban az eladó vagy szolgáltató, illetve a fogyasztó helyzete közötti aszimmetriát. Ezen aszimmetria abból fakad, hogy a fogyasztó az eladóhoz vagy szolgáltatóhoz képest hátrányos helyzetben van mind tárgyalási lehetőségei, mind pedig tájékozottsági szintje tekintetében, amely helyzet következtében, amint arra a jelen ítélet 45. pontja emlékeztetett, a fogyasztó anélkül fogadja el az eladó vagy szolgáltató által előzetesen meghatározott feltételeket, hogy befolyásolni tudná azok tartalmát.

83 Hasonlóképpen, amint az a jelen ítélet 78. pontjában már megállapításra került, ahhoz, hogy teljesüljön az átláthatóság követelménye, amint az többek között a 93/13 irányelv 4. cikkének (2) bekezdéséből ered, a szolgáltató köteles olyan kellő és pontos tájékoztatást nyújtani a fogyasztónak, amely lehetővé teszi utóbbi számára, hogy felmérje a szerződési feltételek által a pénzügyi kötelezettségeire gyakorolt, esetlegesen jelentős negatív gazdasági következmények kockázatát.

84 Ezen összefüggésben rá kell mutatni arra, hogy a tényleges érvényesülés elvének tiszteletben tartása, és a 93/13 irányelv alapjául szolgáló azon célkitűzés megvalósítása, hogy az eladó vagy szolgáltató, illetve a fogyasztó helyzete közötti aszimmetria kiegyensúlyozásával védjék a fogyasztót, nem lenne biztosítható, ha a valamely szerződési feltétel ezen irányelv 4. cikkének (2) bekezdése értelmében vett világos és érthető jellegével kapcsolatos bizonyítási teher a fogyasztóra hárulna.

85 Ugyanis, amint azt lényegében a francia kormány és az Európai Bizottság is megjegyezte írásbeli észrevételeiben, a 93/13 irányelv által biztosított jogok tényleges gyakorlását nem lehetne biztosítani, ha a fogyasztó köteles lenne valamely negatív tényt bizonyítani, vagyis azt, hogy az eladó vagy szolgáltató nem közölt vele minden olyan információt, amely szükséges ahhoz, hogy megfeleljen az átláthatóság követelményének, amint az többek között a 93/13 irányelv 4. cikkének (2) bekezdéséből ered.

86 Éppen ellenkezőleg, meg kell állapítani, hogy a 93/13 irányelv által biztosított jogok tényleges gyakorlása akkor biztosítható, ha főszabály szerint az eladó vagy szolgáltató köteles a bíróság előtt igazolni a különösen a szerződési feltételek átláthatóságának többek között a 93/13 irányelv 4. cikkének (2) bekezdéséből eredő követelményéhez kapcsolódó, a szerződéskötést megelőző és szerződéses kötelezettségeinek megfelelő teljesítését. Ily módon biztosítható a fogyasztó védelme, anélkül hogy aránytalanul sérülne az eladó vagy szolgáltató tisztességes eljáráshoz való joga (lásd analógia útján: 2014. december 18-i CA Consumer Finance ítélet, C-449/13, EU:C:2014:2464, 28. pont).

87 E tekintetben egyébiránt a hetedik kérdésben kifejezetten említett „értékesítési módszerekkel kapcsolatos dokumentumokat" illetően hozzá kell tenni, hogy az eladó vagy szolgáltató azon kötelezettségének, hogy igazolja a szerződéskötést megelőző és szerződéses kötelezettségeinek megfelelő teljesítését, magában kell foglalnia annak bizonyítását is, hogy az e dokumentumokban foglalt információkat a hitelező vagy bármely más, a szóban forgó kölcsön értékesítésében részt vevő, e hitelező nevében eljáró személy közölte a fogyasztóval. Ez különösen akkor áll fenn, ha úgy tekintik, hogy e dokumentumok hasznosnak bizonyulhatnak valamely szerződési feltételnek a 93/13 irányelv 4. cikkének (2) bekezdése értelmében vett világos és érthető jellegének értékelése során.

88 Amint arra a kérdést előterjesztő bíróság helyesen rámutatott, végső soron az eladó vagy szolgáltató feladata, hogy termékeinek értékesítési csatornáit ellenőrizze, legyen szó akár a közvetítők kiválasztásáról, akár a fogyasztóval szembeni kereskedelmi kommunikációról. Rendelkeznie kell tehát bizonyítékokkal arra vonatkozóan, hogy a szóban forgó dokumentumokat nem használták, illetve a szerződés megkötésének időpontjában már nem használták, annak igazolása érdekében, hogy megfelelően teljesítette a többek között a szerződéses kikötések átláthatóságának követelményéhez kapcsolódó, a szerződéskötést megelőző és szerződéses kötelezettségeit.

89 A fentiekből következik, hogy a hatodik és hetedik kérdésre azt a választ kell adni, hogy a 93/13 irányelvet úgy kell értelmezni, hogy azzal ellentétes, ha a valamely szerződési feltétel ezen irányelv 4. cikkének (2) bekezdése értelmében vett világos és érthető jellegével kapcsolatos bizonyítási teher a fogyasztóra hárul.

A nyolcadik kérdésről

90 Nyolcadik kérdésével az előterjesztő bíróság lényegében arra vár választ, hogy a 93/13 irányelv 3. cikkének (1) bekezdését úgy kell-e értelmezni, hogy a kölcsönszerződés azon feltételei, amelyek előírják, hogy a számla pénzneme a deviza, a fizetés pénzneme pedig az euró, és amelyek következtében az árfolyamkockázatot a kölcsönfelvevő viseli, a felek említett szerződésből eredő jogaiban és kötelezettségeiben jelentős egyenlőtlenséget idéznek elő a fogyasztó kárára, mivel egyrészt a szolgáltató a fogyasztóhoz képest megfelelőbb eszközökkel bír az árfolyamkockázat előrejelzéséhez, másrészt pedig az e szolgáltató által viselt kockázat felső határa korlátozva van, míg a fogyasztó nem ilyen kockázatot visel.

91 Mindenekelőtt emlékeztetni kell arra, hogy a 93/13 irányelv 3. cikkének (1) bekezdése értelmében a fogyasztó és az eladó vagy szolgáltató között létrejött szerződésben foglalt, meg nem tárgyalt szerződési feltétel abban az esetben tekintendő tisztességtelen feltételnek, ha a jóhiszeműség követelményével ellentétben a felek e szerződésből eredő jogaiban és kötelezettségeiben jelentős egyenlőtlenséget idéz elő a fogyasztó kárára.

92 Azt is le kell szögezni, hogy az állandó ítélkezési gyakorlat szerint a Bíróság hatásköre kiterjed azon szempontok értelmezésére, amelyeket a nemzeti bíróság alkalmazhat vagy köteles alkalmazni valamely szerződési feltételnek az ezen irányelvben foglalt rendelkezésekre tekintettel történő vizsgálatakor, és különösen valamely feltételnek az említett irányelv 3. cikkének (1) bekezdése értelmében vett esetlegesen tisztességtelen jellegének vizsgálatakor, azzal, hogy e bíróság feladata, hogy az adott ügy sajátos körülményei alapján az adott szerződési feltétel konkrét minősítéséről döntsön. Ebből következik, hogy a Bíróságnak arra kell szorítkoznia, hogy a kérdést előterjesztő bíróság számára olyan iránymutatásokat adjon, amelyeket ez utóbbinak figyelembe kell vennie az érintett szerződési feltétel tisztességtelen jellegének értékelése során (lásd ebben az értelemben: 2020. szeptember 3-i Profi Credit Polska ítélet, C-84/19, C-222/19 és C-252/19, EU:C:2020:631, 91. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

93 Valamely szerződési feltétel tisztességtelen jellegének értékelését illetően a nemzeti bíróság feladata, hogy a 93/13 irányelv 3. cikkének (1) bekezdésében és 5. cikkében megállapított szempontokat figyelembe véve meghatározza, hogy az adott ügy sajátos körülményeire tekintettel egy ilyen feltétel eleget tesz-e a jóhiszeműség, az egyensúly és az átláthatóság ezen irányelvben támasztott követelményének (lásd különösen: 2019. november 7-i Profi Credit Polska ítélet, C-419/18 és C-483/18, EU:C:2019:930, 53. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

94 Így a szerződési feltételnek a 93/13 irányelv 5. cikkében megkövetelt átlátható jellege egyikét képezi azoknak a tényezőknek, amelyeket figyelembe kell venni e feltétel tisztességtelen jellegének a nemzeti bíróság által ezen irányelv 3. cikkének (1) bekezdése szerint elvégzendő értékelése keretében (2019. október 3-i Kiss és CIB Bank ítélet, C-621/17, EU:C:2019:820, 49. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

95 A jelen ügyekben az alapügyekben szóban forgó, devizában nyilvántartott kölcsönszerződésekben szereplő szerződési feltételek előírják, hogy mindkét fél árfolyamkockázatot visel, azonban a szolgáltató – a jelen esetben a bank – által viselt kockázat felső határa korlátozva van, míg a fogyasztó nem ilyen kockázatot visel. E feltételek így a hazai pénznemnek a devizával szembeni jelentős leértékelődése esetén a fogyasztóra terhelik az árfolyamkockázatot.

96 E tekintetben a Bíróság ítélkezési gyakorlatából kitűnik, hogy az olyan devizaalapú kölcsönszerződések keretében, mint amelyekről az alapügyekben szó van, a nemzeti bíróság feladata, hogy az alapügy valamennyi körülményére, és különösen az eladónak vagy szolgáltatónak a lehetséges árfolyam-ingadozásokkal és a külföldi pénznemben nyilvántartott kölcsön felvételében rejlő kockázatokkal kapcsolatos szakértelmére és ismereteire tekintettel megvizsgálja, hogy először is tiszteletben tartották-e a jóhiszeműség követelményét, és másodszor, hogy fennáll-e a 93/13 irányelv 3. cikkének (1) bekezdése értelmében vett jelentős egyenlőtlenség (lásd ebben az értelemben: 2017. szeptember 20-i Andriciuc és társai ítélet, C-186/16, EU:C:2017:703, 56. pont).

97 Ami a jóhiszeműség követelményét illeti, rá kell mutatni arra, hogy – amint a 93/13 irányelv tizenhatodik preambulumbekezdéséből kitűnik – ezen értékelés keretében figyelembe kell venni többek között a felek alkupozíciójának erősségét, és azt, hogy ösztönözték-e valamilyen módon a fogyasztót az érintett szerződési feltétel elfogadására.

98 Azon kérdést illetően, hogy valamely szerződési feltétel a jóhiszeműség követelményével ellentétben a felek szerződésből eredő jogaiban és kötelezettségeiben jelentős egyenlőtlenséget idéz-e elő a fogyasztó kárára, a nemzeti bíróságnak meg kell vizsgálnia, hogy az eladó vagy szolgáltató a fogyasztóval szembeni tisztességes és méltányos eljárása esetén észszerűen

elvárhatta-e, hogy utóbbi az egyedi megtárgyalást követően elfogadja e feltételt (lásd különösen: 2020. szeptember 3-i Profi Credit Polska ítélet, C-84/19, C-222/19 és C-252/19, EU:C:2020:631, 93. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

99 Következésképpen annak értékelése érdekében, hogy az olyan szerződési feltételek, mint amelyekről az alapügyekben szó van, a fogyasztó kárára jelentős egyenlőtlenséget idéznek-e elő az e feltételeket tartalmazó kölcsönszerződés feleinek jogaiban és kötelezettségeiben, figyelembe kell venni az összes olyan körülményt, amelyekről a hivatásos hitelezőnek e szerződés megkötésének időpontjában tudomása lehetett, figyelembe véve többek között a lehetséges árfolyamváltozásokra és az ilyen kölcsön felvételével járó kockázatokra vonatkozó szakértelmét, és amely körülmények kihathattak a szerződés későbbi teljesítésére, valamint a fogyasztó jogi helyzetére.

100 Tekintettel arra, hogy a szolgáltató megfelelőbb ismeretekkel és eszközökkel rendelkezik az árfolyamkockázat előrejelzésére, amely kockázat a szerződés időtartama alatt bármely időpontban megvalósulhat, valamint tekintettel az árfolyamváltozással kapcsolatos azon, felső határát illetően nem korlátozott kockázatra, amelyet az alapügyekben szóban forgóhoz hasonló szerződési feltételek a fogyasztóra hárítanak, meg kell állapítani, hogy az ilyen szerződési feltételek a felek érintett kölcsönszerződésből eredő jogaiban és kötelezettségeiben jelentős egyenlőtlenséget idézhetnek elő a fogyasztó kárára.

101 Ugyanis – a kérdést előterjesztő bíróság által elvégzendő vizsgálatokra is figyelemmel – úgy tűnik, hogy az alapügyekben szóban forgó szerződési feltételek, amennyiben a szolgáltató e fogyasztóval szemben nem tartotta tiszteletben az átláthatóság követelményét, a kapott szolgáltatásokhoz és kölcsön összegéhez képest aránytalan kockázatot rónak a fogyasztóra, mivel e feltételek alkalmazásának következtében a fogyasztónak kell viselnie a határidős devizaárfolyamok változásának költségét. E változástól függően a fogyasztó olyan helyzetbe kerülhet, amelyben egyrészt a tőketartozás összege a fizetés pénznemében – a jelen esetben euróban – jelentősen nagyobb, mint az eredetileg felvett kölcsön összege, másrészt pedig a megfizetett havi törlesztőrészletek szinte kizárólag csupán a kamatokat fedezik. Ez különösen akkor áll fenn, ha a tőketartozás hazai pénznemben történő ezen emelkedését nem egyensúlyozza a deviza és a hazai pénznem kamatlába közötti különbség, azzal, hogy az ilyen különbség fennállása a devizában nyilvántartott kölcsön fő előnyének minősül a kölcsönfelvevő számára.

102 E körülmények között különösen az átláthatóságnak a 93/13 irányelv 5. cikkéből eredő követelményére figyelemmel nem lehet úgy tekinteni, hogy a szolgáltató a fogyasztóval szemben átláthatóan eljárva észszerűen számíthatott arra, hogy ez utóbbi az egyedi megtárgyalást követően elfogad ilyen szerződési feltételeket (lásd analógia útján: 2020. szeptember 3-i Profi Credit Polska ítélet, C-84/19, C-222/19 és C-252/19, EU:C:2020:631, 96. pont), aminek vizsgálata mindazonáltal a kérdést előterjesztő bíróság feladata.

103 A fentiekre tekintettel a nyolcadik kérdésre azt a választ kell adni, hogy a 93/13 irányelv 3. cikkének (1) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy valamely kölcsönszerződés azon feltételei, amelyek előírják, hogy a számla pénzneme a deviza, a fizetés pénzneme pedig az euró, és amelyek következtében az árfolyamkockázatot – amelynek felső határa nem korlátozott – a kölcsönfelvevő viseli, a felek említett szerződésből eredő jogaiban és kötelezettségeiben jelentős egyenlőtlenséget idézhetnek elő a fogyasztó kárára, amennyiben a szolgáltató az átláthatóság követelményét a fogyasztóval szemben tiszteletben tartva nem számíthatott észszerűen arra, hogy ez utóbbi az egyedi megtárgyalást követően elfogadja az ilyen szerződési feltételekből eredő aránytalan árfolyamkockázatot.

A költségekről

104 Mivel ez az eljárás az alapeljárásban részt vevő felek számára a kérdést előterjesztő bíróság előtt folyamatban lévő eljárás egy szakaszát képezi, ez a bíróság dönt a költségekről. Az észrevételeknek a Bíróság elé terjesztésével kapcsolatban felmerült költségek, az említett felek költségeinek kivételével, nem téríthetők meg.

A fenti indokok alapján a Bíróság (első tanács) a következőképpen határozott:

1) A fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételekről szóló, 1993. április 5-i 93/13/EGK tanácsi irányelv 6. cikkének (1) bekezdését és 7. cikkének (1) bekezdését a tényleges érvényesülés elvére tekintettel úgy kell értelmezni, hogy azokkal ellentétes az olyan nemzeti szabályozás, amely a fogyasztó által benyújtott kérelmet ahhoz köti, hogy:

– **az eladó vagy szolgáltató és e fogyasztó között létrejött szerződésben szereplő feltétel tisztességtelen jellegének megállapítása iránti kérelmet elévülési időn belül nyújtsák be;**

– **az ilyen tisztességtelen feltételek alapján jogalap nélkül kifizetett összegek visszatérítése iránti kérelmet ötéves elévülési időn belül nyújtsák be, amennyiben e határidő a kölcsönajánlat elfogadásának napján kezdődik, így lehetséges, hogy a fogyasztó ebben az időpontban nem volt tudatában az ezen irányelvből eredő összes jogának.**

2) A 93/13 irányelv 4. cikkének (2) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy a kölcsönszerződés azon feltételei, amelyek előírják, hogy a számla pénzneme a deviza, a fizetés pénzneme pedig az euró, és amelyek következtében az árfolyamkockázatot a kölcsönfelvevő viseli, e rendelkezés hatálya alá tartoznak abban az esetben, ha e feltételek valamely, az említett szerződést jellemző lényeges elemet rögzítenek.

3) A 93/13 irányelv 4. cikkének (2) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy a devizában nyilvántartott kölcsönszerződés keretében az e szerződésben foglalt azon feltételek átláthatóságának követelménye, amelyek előírják, hogy a számla pénzneme a deviza, a fizetés pénzneme pedig az euró, és amelyek következtében az árfolyamkockázatot a kölcsönfelvevő viseli, teljesül, amennyiben a szolgáltató olyan kellő és pontos tájékoztatást nyújtott a fogyasztónak, amely lehetővé teszi a szokásosan tájékozott, észszerűen figyelmes és körültekintő, átlagos fogyasztó számára, hogy megértse a szóban forgó pénzügyi mechanizmus konkrét működését, és így felmérje az ilyen szerződési feltételek által ugyanezen szerződés teljes időtartama alatt a pénzügyi kötelezettségeire gyakorolt, esetlegesen jelentős negatív gazdasági következmények kockázatát.

4) A 93/13 irányelvet úgy kell értelmezni, hogy azzal ellentétes, ha a valamely szerződési feltétel ezen irányelv 4. cikkének (2) bekezdése értelmében vett világos és érthető jellegével kapcsolatos bizonyítási teher a fogyasztóra hárul.

5) A 93/13 irányelv 3. cikkének (1) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy valamely kölcsönszerződés azon feltételei, amelyek előírják, hogy a számla pénzneme a deviza, a fizetés pénzneme pedig az euró, és amelyek következtében az árfolyamkockázatot – amelynek felső határa nem korlátozott – a kölcsönfelvevő viseli, a felek említett

szerződésből eredő jogaiban és kötelezettségeiben jelentős egyenlőtlenséget idézhetnek elő a fogyasztó kárára, amennyiben a szolgáltató az átláthatóság követelményét a fogyasztóval szemben tiszteletben tartva nem számíthatott észszerűen arra, hogy ez utóbbi az egyedi megtárgyalást követően elfogadja az ilyen szerződési feltételekből eredő aránytalan árfolyamkockázatot.

Aláírások